

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2021. – Т. 43. – С. 136-145
DOI: 10.31861/mhpi2021.43.136-145

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2021. – Volume. 43. – pp. 136-145
DOI: 10.31861/mhpi2021.43.136-145

УДК 81'246.3'272(061.1ЄС)

© Богдан Юськів¹
© Наталія Карпчук²

Чинники мультилінгвізму держав-членів Європейського Союзу

Мова об'єднує народи у нації і зміцнює державу; мови є основним фактором культурної ідентичності. Європейський Союз заснований на принципах різноманітності культур, звичаїв та вірувань, а це все включає й мови. У Європі, де спілкуються такою великою кількістю мов, це природно. Отож не дивно, що девіз Європейського Союзу – «єдність в різноманітності» («Unity in diversity») – відображає багатомовність як основу ЄС. В епоху глобалізації лінгвістична різноманітність стала більш очевидною через зростання контактів з іноземцями (обмін студентами, переселення чи бізнес у Європі, туризм тощо): люди змушені спілкуватися не рідними мовами. Для посилення інклюзії, гарантування прав громадян, для зміцнення зв'язків у межах Спільноти на пан-європейському рівні розробляють й пропагують політику мультилінгвізму. Однак, національна мовна політика – сфера повноважень кожної держави. У статті обґрунтовано припущення про те, що існують певні чинники, які визначають специфіку й рівень мультилінгвізму держав-членів ЄС. Розраховано індекс мультилінгвізму кожної країни-члена ЄС й проведено ренкінг країн за низкою субіндексів.

Ключові слова: Європейський Союз, політика мультилінгвізму, інтегральний індекс мультилінгвізму, ренкінг країн-членів ЄС.

Multilingualism Factors of the European Union Member-States

Languages are the basis for Europeans who want to coexist and work together. To do this, the Europeans need to understand each other, the EU's neighbors and partners as well, and to teach and promote the linguistic heritage of the Member States. The motto of the European Union – “Unity in diversity” – reflects multilingualism as the basis of the EU, which is enshrined in a number of documents at the pan-European level. Multilingualism makes business and citizens more competitive and mobile. Promoting multilingualism is a great way to unite Europeans, to build a truly inclusive society where citizens' rights are respected.

In the EU “multilingualism” is treated as the ability of communities, groups and individuals to use more than one language in their daily activities on an ongoing basis. The European Commission (together with national governments) coordinates the goal of multilingualism and the goals of the language strategy. Languages should not be an obstacle to participation in society, and marginalized language groups should be identified, represented and included in society. However, the national language policy is the sphere of competence of each state.

The article substantiates the assumption that there are certain factors that determine the specifics and level of multilingualism of the EU Member-States. The multilingualism index of each EU Member-State was calculated and the countries were ranked according to a number of sub-indices, in particular: official languages, foreign language skills, language education and study, foreigners (migrants) and language policy, everyday languages, international communications. It was found out that according to the integrated index of multilingualism, the top 5 countries are represented by Luxembourg, Germany, Finland, Sweden and the Netherlands. The most important factors

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри економіки та управління бізнесом, Рівненський гуманітарний університет, Україна. E-mail: yuskivb@ukr.net <http://orcid.org/0000-0001-7621-5954>.

² Доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна. E-mail: Natalia.karpchuk@vnu.edu.ua; <http://orcid.org/0000-0002-9998-9538>.

determining the policy of multilingualism are the following: the influence of citizens who are interested in learning foreign languages, as well as foreigners, migrants who study the state language to assimilate in society, the influence of using foreign languages in practice and online communication.

Keywords: European Union, multilingualism policy, integrated index of multilingualism, ranking of the EU Member-States.

Постановка проблеми. Успішна комунікація формує відчуття своєї ідентичності та взаєморозуміння у відносинах з іншими, бо весь світ – це світ послань – прямих і непрямих, нечітких та чітко окреслених, промовлених та на стадії формування. У XXI ст. людські спільноти стають дедалі складнішими з різноманітними внутрішніми відносинами і без успішної комунікації не можуть розвивати розуміння минулого й впевненість в майбутньому. Саме комунікативні невдачі стають джерелом ізоляції, ксенофобії та расизму. Основою комунікації є мова. Сучасне суспільство формує комплексні мовні потреби і володіння лише однією мовою недостатньо. Мовна компетенція (особливо в кількох мовах) стає ключовою визначальною рисою громадянина.

Попри те, що в ЄС запропоновано визначення «мультилінгвізму» й окреслено напрями його розвитку, не всі країни-члени розуміють мультилінгвізм однаково й кожна країна по-різному розвиває окремі його складові. Наплив мігрантів до ЄС продемонстрував різне ставлення держав-членів до мультикультуралізму й мультилінгвізму. Яскравим свідченням цього є негативне ставлення Вишеградської групи до прийому мігрантів як реакція на мультилінгвістичну невизначеність в ЄС. Навіть країни Північної Європи вдаються до певних обмежувальних заходів раніше пропагованого мультилінгвізму й намагаються витіснити мови мігрантів з ужитку. Зрозуміло, що вказані суперечності позначилися на результатах політики мультилінгвізму.

Аналіз досліджень та публікацій. З розвитком політики мультилінгвізму здійснюється багато досліджень у цьому напрямі. Ці розвідки загалом можна поділити на три групи: 1) дослідження мультилінгвізму в ЄС (Дж. Блумерт (1998), М. Газзола (2006), Дж. Круз, Ю. Аммон (2013), С. Ромейн (2013), Дж. де Вріз (2014), С. Лапреста-Рей, А. Хугет (2019), О. Тарасенко (2010), Т. Козак (2014), Н. Карпчук (2015)); 2) мультилінгвізм / монолінгвізм у країнах ЄС (І. Бухбергер (2008), Н. Давідсен-Нільсен (2008), С. М. Глен (2010), Р. Кемпайнен (2000), Ф. Куїкен (2013), К. Пфаф (2011), К. Ягмур (2012)); 3) наслідки реалізації політики мультилінгвізму на рівні ЄС (Р. Філіпсон (2009), П. Ліч (2018), Ш. Ріндер, Е. Веттер (2012), М. Газзола (2016)). Остання група досліджень, присвячених наслідкам впровадження політики мультилінгвізму на рівні ЄС, є нечисленна і проблематика залишається слабо вивченою.

Пропонована стаття підготовлена в межах проєкту «Студії ЄС у ВНУ імені Лесі Українки» програми Європейського Союзу ERASMUS+ напряму Кафедра Жана Моне (№ 611478-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CHAIR).

Мета дослідження – оцінити ступінь розвитку мультилінгвізму кожної країни ЄС, тобто окреслити й оцінити чинники, які визначають рівень мультилінгвізму країн-членів ЄС (виявити, які країни досягли значних успіхів у цьому плані, а які таких успіхів не мають і які цьому причини).

Теорією, якою ми послуговувалися в нашому дослідженні, є комунікаційна концепція К. Дойча, яка пояснює інтеграцію держав через посилення комунікацій між ними. Основна ідея комунікаційної концепції – ефективна комунікація призводить до єдності, бо розширення, зміна, функціонування політичної системи, політична поведінка людей залежать від різноманітних комунікаційних мереж і значною мірою керуються ними. Саме комунікація, а не політична влада, примус чи погроза, є дієвим інструментом впливу і єднання³. У контексті нашого дослідження вважаємо можливим інтерпретувати комунікативну концепцію К. Дойча так: комунікація об'єднує і сприяє порозумінню, якщо використовує мови, які реципієнти розуміють. Однак, припускаємо, є певні чинники, які визначають і впливають на рівень мультилінгвізму кожної держави-члена ЄС.

³ Deutsch, K. W. (1963), *The nerves of government: models of political communication and control*. New York: Free Press, 316 p.

Виклад основного матеріалу. «Єдності та монолітності ЄС сприятиме розвиток мультилінгвізму» – така ідея, напевно, була однією з головних засад, що дала поштовх до розвитку і яка покладена в основу політики мультилінгвізму Європейської Спільноти. Мультилінгвізм був частиною політики ЄС, його законодавства і практик ще з часу Римського договору 1957 р. і повністю асоціювався з мовним режимом європейських інституцій, їхніми контактами з владою та громадянами Спільноти; згодом закріпленій у низці документів, зокрема: Європейській хартії регіональних мов або мов меншин 1992 р.⁴, ст. 22 Хартії ЄС про основні права (вимагає поважати лінгвістичну різноманітність), ст. 21 (забороняє дискримінацію, що ґрунтується на мові)⁵, Лісабонському договору 2007 р.⁶ (ЄС поважає багату культурну та мовну різноманітність, гарантує захист і збільшення культурної спадщини Європи). Усе це робить ЄС не «плавильним тиглем» як США, а місцем, де мовна різноманітність уважається цінністю. Л. Орбан, перший Комісар, який почав відповідати за політику мультилінгвізму з 1 січня 2007 р., наголошував, що мультилінгвальна Європа має стати майданчиком інтенсивного обміну й прогресу; мультилінгвізм має стати інструментом соціальної когезії й посилення зв'язків з рештою світу⁷.

Водночас у мові політиків звучать і певні застереги. А. Васілу, Комісар з питань культури, 2014 р., зазначила, що хоча мультилінгвізм сприяє формуванню спільної європейської ідентичності, але це жодним чином не замінює національну ідентичність громадян ЄС⁸. Ф. Фінк-Хойер, Директор Генерального директорату з усних перекладів, і Р. Мартіконіс, Директор Генерального директорату з письмових перекладів, акцентували, що мультилінгвізм підкріплює процес прийняття рішень на рівні ЄС, наближує ЄС до громадян і сприяє формуванню довіри до його інституцій⁹. Доктор М. Газзола, оцінюючи мультилінгвізм ЄС з позицій його можливо-го скорочення, вважає, що це матиме суттєвий вплив на бідні верстви населення, які є менш освіченими і, як правило, володіють лише однією мовою; їм буде важко зрозуміти не лише політику, але й ключові меседжі ЄС, що спровокує нерозуміння політик¹⁰. А це неминуче послабить когезію ЄС.

Ще у вересні 2006 р. на основі рішення ЄК було створено Групу високого рівня з мультилінгвізму¹¹, яка мала розглядати надання підтримки та порад у розвитку ініціатив, ідей для розроблення підходу до мультилінгвізму в ЄС. Відтак уся наступна політика мультилінгвізму Союзу була зорієнтована на об'єднання європейців і формуванню європейської ідентичності, що важливо для наднаціонального рівня. Проте мовна політика в ЄС є сферою повноважень кожної держави-члени, яка, з одного боку, повинна орієнтуватися на заклики ЄК й ЄП підтримувати мультилінгвізм, але, з іншого – прагнула зберегти єдність свого суспільства. Більше того, навіть на рівні ЄС маємо протиріччя: політика мультилінгвізму визначає загальнонаціональні стратегічні цілі, але вона й проголошує право кожної країни окреслювати власні пріоритети. Разом з тим спільним для усіх держав-членів ЄС є прагнення забезпечити інклюзивність, активність громадян, інтеграцію, що суттєво залежить від спроможності отримувати інформацію мовою, яку вони розуміють / якій надають перевагу.

⁴ European Charter for Regional or Minority Languages. (1992), *European Treaty Series – No. 148*. URL: <https://rm.coe.int/168007bf4b>.

⁵ Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2000). *Official Journal of the European Communities*, 18.12. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.

⁶ Treaty of Lisbon. (2007). *Official Journal of the European Communities*, 17. 12. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:FULL:EN:PDF>.

⁷ Orban, L. (2008). “Translation, the language of Europe”, *European Commission Press corner*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_08_587.

⁸ Vassiliou, A. (2014). “Cultural diversity, global politics and the role of Europe”, *European Commission Press corner*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_165.

⁹ IAMLADP: Directors General of Interpretation and Translation discuss multilingualism. (2019). *Knowledge Centre for Interpretation*. URL: https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/news/iamladp-directors-general-interpretation-and-translation-discuss-multilingualism_en.

¹⁰ Hebden, S. (2016). “Multilingualism is vital for an inclusive EU – researchers”, *Horizon. The EU Research & Innovation Magazine*, 30 August. URL: <https://horizon-magazine.eu/article/multilingualism-vital-inclusive-eu-researchers.html>.

¹¹ Final Report. High Level Group on Multilingualism. (2007). *Commission of the European Communities*. URL: http://biblioteca.esec.pt/cdi/ebooks/docs/High_level_report.pdf.

Для реалізації дослідницьких завдань побудовано систему узагальнюючих індексів, як одного з найбільш популярних підходів до ранжування країн у випадку складних і багатокритеріальних ситуацій. За основу беруться наявні статистична база й експертні оцінки (Рис. 1).

Рис. 1. Система індексів мультилінгвізму

Індекс мультилінгвізму визначаємо як середнє геометричне шести субіндексів, який розраховувався на підставі вказаних на рис. 1 статистичних показників і практик запровадження мовної політики в країнах-членах¹². Індекс мультилінгвізму та субіндекси представляють собою відносні величини, які змінюються в межах від 0 до 1. Більшому значенню відповідає вищий рівень мультилінгвізму в країні. Ранкінг країн-членів здійснювався на підставі їхнього впорядкування за зростанням значень індекса мультилінгвізму і субіндексів. Формули для розрахунків і інформаційні джерела, звідки взято дані, наведені в табл. 1. Розраховані індекси і субіндекси, а також ранкінги країн-членів ЄС, зроблені на їхній основі, представлені в табл. 2.

Насамперед слід вказати, що інтегральний індекс країн змінюється в межах від 0,2 до 0,6. Діапазон зміни інтегрального індекса є невеликим, тобто мультилінгвізм країн ЄС, якщо і відрізняється, то незначно. Стосовно субіндексів, то ситуація цілком протилежна. Їхні значення варіюють у значно ширших діапазонах. Крім того, у багатьох країнах значення одних субіндексів є найбільшими, тоді як інших – належать до групи найменших. Це, наприклад, стосується Люксембурга, у якого субіндекс офіційних мов є дуже низький, тоді як індекси «мова й освіта» та «володіння іноземною мовою» – найвищими.

Стосовно місця країн, то лідируючі позиції займають Люксембург, ФРН, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, інтегральний індекс яких є більшим 0,5. Впритул підходять країни з інтегральним індексом більшим 0,4 – Бельгія, Данія, Австрія, Латвія, Кіпр, Естонія, Франція. Варто зауважити, що більшість перелічених країн – це розвинені країни Західної й Північної Європи, які належать до числа перших членів спільноти, і які мають дуже високий рівень ВВП на душу населення. Аномальними на їхньому тлі виглядають Латвія, Естонія та Кіпр, які відстають за всіма вказаними параметрами.

¹² Yuskiv B., Karpchuk N. (2020). "Linguistic Landscape and the Monolithic Nature of the EU", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi – Ankara Review of European Studies*, Vol. 19, # 2, pp. 641-676. URL: <http://aacd.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/462/2021/02/C19S2YuskivVeKarpchuk.pdf>.

Таблиця 1

Складники й показники індексів мультилінгвізму

Змінні (індекс / субіндекси / показники)	Тип змінної	Назва показника	Формули для розрахунку / джерело даних
0. Інтегральний індекс	індекс	INX	$INX = ((1+OLG)*(1+KFL)*(1+SFP)*(1+MNL)*(1+LVL)*(1+INT))^{(1/6)}-1$
1. Офіційні мови	субіндекс	OLG	$OLG = ((1+OLG_{gov})*(1+OLG_{reg}))^{(1/2)}-1$
1.1. Державна мова / державні мови (к-сть)	нормалізований показник	OLG_gov	Дані: Europeans and their languages 2012; Key data 2017
1.2. Регіональні мови і мови меншин з офіційним статусом (к-сть)	нормалізований показник	OLG_reg	Дані: Europeans and their languages 2012; Key data 2017
2. Володіння іноз. мовою	субіндекс	KFL	$KFL = ((1+KFL_{pl})*(1+KFL_{pr})*(1+KFL_{ur}))^{(1/3)}-1$
2.1. Володіння мовами серед працездатного населення, 25-64	нормалізований показник	KFL_pl	$KFL_{pl} = 1*KFL_{pl_1} + 2*KFL_{pl_2} + 3*KFL_{pl_3} + 4*KFL_{pl_4}$
- одна мова (%)	показник	KFL_pl_1	Дані: Foreign language skills statistics 2016
- дві мови (%)	показник	KFL_pl_2	
- три мови (%)	показник	KFL_pl_3	
- більше мов (%)	показник	KFL_pl_4	
2.2. Рівень зайнятості і володіння іноз. мовами	нормалізований показник	KFL_pr	$KFL_{pr} = 2*KFL_{pr_mn} + 1.5*KFL_{pr_of} + 1*KFL_{pr_wk} + 0.5*KFL_{pr_el}$
- менеджери (%)	показник	KFL_pr_mn	Дані: Foreign language skills statistics 2016; The European Education Area 2018
- клерки (%)	показник	KFL_pr_of	
- робітники (фізична праця) (%)	показник	KFL_pr_wk	
- елементарна робота (%)	показник	KFL_pr_el	
2.3. Володіння іноземними мовами за рівнем урбанізації	нормалізований показник	KFL_ur	$KFL_{ur} = 1.5*KFL_{ur_ct} + 1*KFL_{ur_cz} + 0.5*KFL_{ur_vl}$
- міста (%)	показник	KFL_ur_ct	Дані: Foreign language skills statistics 2016
- містечка й приміська зона (%)	показник	KFL_ur_cz	
- сільська місцевість (%)	показник	KFL_ur_vl	
3. Освіта і мова	субіндекс	SFP	$SFP = ((1+HEL)*(1+SFL)*(1+EMB)*(1+SFS))^{(1/4)}-1$
3.1. Рівень вищої освіти (%)	нормалізований показник	HEL	Дані: The European Education Area 2018
3.2. Вивчення іноз. мов у школах (перша / друга)	нормалізований показник	SFL	Бали: 0 - не обов'язково; 1 – присутнє Дані: Key data 2017

Змінні (індекс / субіндекси / показники)	Тип змінної	Назва показника	Формули для розрахунку / джерело даних
3.3. Мобільність в освітньому просторі (навчання / стажування / праця за кордоном) (%)	нормалізований показник	EMB	Дані: Key data 2017; The European Education Area 2018
3.4. К-сть іноземців, що навчаються в країні	нормалізований показник	SFS	$SFS = 2*SFS_{dc} + 1.5*SFS_{mg} + 1*SFS_{bk} + 0.5*SFS_{kr}$
- ступінь доктора (%)	показник	SFS_dc	Дані: Learning Mobility Statistics 2016
- магістра (%)	показник	SFS_mg	
- бакалавра (%)	показник	SFS_bk	
- короткі курси (%)	показник	SFS_kr	
4. Іноземці і мова	субіндекс	MNL	$MNL = ((1+MOL)*(1+MSL))^{(1/2)}-1$
4.1. Вимоги до іммігрантів до знання державної мови	нормалізований показник	MOL	$MOL = 1.5*MOL_{bg} + 1*MOL_{rs} + 0.5*MOL_{ct}$
- для в'їзду в країну	рівень	MOL_bg	Рівень знань мови країни (бали): 0 - немає вимог; 1 - A1; 2 - A2; 3 - B1; 4 - B2; 0 – співбесіда Дані: Extramoana, Van Avermaet 2011
- для постійного проживання	рівень	MOL_rs	
- для набуття громадянства	рівень	MOL_ct	
4.2. Допомога учням-іммігрантам вивчити державну мову	нормалізований показник	MSL	Бали: 0 - автономія школи; 1 – надають Дані: Key data 2017
5. Мова в житті	субіндекс	LVL	$LVL = ((1+LGS)*(1+SFC)*(1+TRA))^{(1/3)}-1$
5.1. Мови на урядових сайтах	нормалізований показник	LGS	$LGS = 1*LGS_{ol} + 1*LGS_{rg} + 1*LGS_{en} + 1*LGS_{fr} + 1*LGS_{gm} + 1*LGS_{th}$
- державна мова	показник	LGS_ol	Бали: 0 - немає; 1 – є Дані: дані взяті з урядових сайтів краї-членів ЄС
- регіональна мова	показник	LGS_rg	
- англійська	показник	LGS_en	
- французька	показник	LGS_fr	
- німецька	показник	LGS_gm	
- інші мови	показник	LGS_th	
5.2. Частка іноземних компаній (%), 2016	нормалізований показник	SFC	Дані: Foreign-controlled enterprises 2019
5.3. Подорожі (перевага)	показник	TRA	Бали: 0 - в своїй країні; 1 - за кордоном Дані: Number of trips by country 2019; Tourism Trips of Europeans
6. Міжнародні комунікації	субіндекс	INT	$INT = ((1+INT_{ac})*(1+INT_{dl}))^{(1/2)}-1$
6.1. Доступ до Інтернету, 16-74 річні (%), 2018	нормалізований показник	INT_ac	Дані: Digital economy and society statistics 2019
6.2. Щоденне використання Інтернету, 16-74 річні (%), 2018	нормалізований показник	INT_dl	Дані: Digital economy and society statistics 2019

Індекси мультилінгвізму країн ЄС, станом на 2016 – 2019 рр.

Країна	Регіон	Рік вступу в ЄС	ВВП (ПКС) на душу нас. (тис. intern. current \$)	Інтегральний індекс		Субіндекси											
						офіційні мови ¹		володіння іноземною мовою ²		мова і освіта ³		мова та іноземці ⁴		мова в житті ⁵		міжнародні комунікації ⁶	
						індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг
Люксембург (LU)	Зах Євр	1952	110,9	0,59	1	0,26	19	0,99	1	0,98	1	0,30	7	0,41	4	0,77	8
ФРН (DE)	Зах Євр	1952	52,8	0,52	2	0,29	14	0,50	17	0,39	17	0,40	6	0,73	1	0,87	6
Фінляндія (FI)	Півн Євр	1995	46,3	0,51	3	0,52	1	0,69	10	0,51	12	0,21	9	0,36	7	0,90	4
Швеція (SE)	Півн Євр	1995	53,1	0,51	4	0,32	12	0,74	5	0,57	5	0,41	5	0,25	13	0,88	5
Нідерланди (NL)	Зах Євр	1952	56,4	0,50	5	0,26	20	0,60	13	0,56	7	0,30	7	0,41	3	0,97	1
Бельгія (BE)	Зах Євр	1952	48,3	0,49	6	0,29	15	0,54	15	0,61	4	0,47	4	0,38	6	0,68	9
Данія (DK)	Півн Євр	1973	51,6	0,48	7	0,30	13	0,74	6	0,62	3	0,41	5	0,07	26	0,90	3
Австрія (AT)	Зах Євр	1995	51,9	0,47	8	0,34	10	0,70	8	0,57	6	0,57	2	0,13	19	0,63	10
Латвія (LV)	Півн Євр	2004	29,5	0,46	9	0,14	26	0,81	2	0,55	8	0,64	1	0,30	9	0,43	19
Кіпр (CY)	Півд Євр	2004	39,0	0,44	10	0,47	4	0,59	14	0,69	2	0,41	5	0,00	28	0,58	12
Естонія (EE)	Півн Євр	2004	33,8	0,44	11	0,17	25	0,68	11	0,54	9	0,21	9	0,35	8	0,79	7
Франція (FR)	Зах Євр	1952	45,5	0,41	12	0,23	22	0,37	24	0,53	10	0,27	8	0,48	2	0,60	11
Сполучене Королівство (GB)	Півн Євр	1973	45,6	0,35	13	0,26	18	0,03	28	0,37	22	0,40	6	0,26	11	0,94	2
Мальта (MT)	Півд Євр	2004	44,7	0,34	14	0,43	7	0,79	3	0,34	24	0,00	15	0,08	24	0,54	15
Словенія (SI)	Півд Євр	2004	36,6	0,33	15	0,27	16	0,77	4	0,42	15	0,06	13	0,11	21	0,50	16
Італія (IT)	Півд Євр	1952	39,5	0,33	16	0,45	5	0,37	23	0,35	23	0,11	11	0,29	10	0,44	18
Словаччина (SK)	Схід Євр	2004	35,1	0,33	17	0,36	9	0,69	9	0,37	20	0,00	15	0,24	14	0,40	20
Чехія (CZ)	Схід Євр	2004	37,5	0,32	18	0,33	11	0,47	18	0,39	16	0,05	14	0,21	15	0,55	14
Хорватія (HR)	Півд Євр	2013	26,2	0,32	19	0,26	19	0,61	12	0,26	28	0,41	5	0,08	23	0,38	21

Країна	Регіон	Рік вступу в ЄС	ВВП (ПКС) на душу нас. (тис. intern. current \$)	Інтегральний індекс		Субіндекси											
						офіційні мови ¹		володіння іноземною мовою ²		мова і освіта ³		мова та іноземці ⁴		мова в житті ⁵		міжнародні комунікації ⁶	
				індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг	індекс	ранг
Литва (LT)	Півн Євр	2004	34,6	0,32	20	0,23	23	0,72	7	0,52	11	0,16	10	0,11	20	0,30	23
Ірландія (IE)	Півн Євр	1973	79,9	0,31	21	0,41	8	0,36	25	0,37	21	0,00	15	0,21	16	0,58	13
Угорщина (HU)	Схід Євр	2004	31,4	0,30	22	0,48	3	0,25	27	0,38	19	0,06	13	0,26	12	0,44	18
Польща (PL)	Схід Євр	2004	31,4	0,30	23	0,49	2	0,40	22	0,39	18	0,08	12	0,17	17	0,33	22
Греція (GR)	Півд Євр	1981	29,1	0,29	24	0,26	19	0,54	16	0,34	25	0,49	3	0,03	27	0,18	25
Іспанія (ES)	Півд Євр	1986	40,3	0,27	25	0,27	17	0,46	19	0,44	13	0,00	15	0,07	25	0,48	17
Румунія (RO)	Схід Євр	2007	26,2	0,25	26	0,45	6	0,28	26	0,28	27	0,00	15	0,39	5	0,16	26
Португалія (PT)	Півд Євр	1986	32,0	0,21	27	0,20	24	0,45	20	0,32	26	0,00	15	0,09	22	0,28	24
Болгарія (BG)	Схід Євр	2007	23,2	0,20	28	0,24	21	0,43	21	0,43	14	0,00	15	0,15	18	0,05	27

¹ Europeans and their languages. Report. (2012). *Special Eurobarometer 386*, URL: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf.

² Foreign language skills statistics. (2016). *Eurostat statistics explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_language_skills_statistics#Number_of_foreign_languages_known.

³ Key Data on Teaching Languages at School in Europe. (2017). *Eurydice Report*, URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/73ac5ebd-473e-11e7-aea8-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>; The European Education Area. (2018). Flash Eurobarometer 466. Briefing note, May, URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/83257>; Tertiary education statistics. (2016). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tertiary_education_statistics.

⁴ Leming Mobility Statistics. (2016). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Learning_mobility_statistics#Number_and_share_of_students_from_abroad; Extramoana, Claire, Van Avermaet, Piet. (2012). Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states: Report on a survey URL: <https://rm.coe.int/16802fc1d9>.

⁵ Leming Mobility Statistics. (2016). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Learning_mobility_statistics#Number_and_share_of_students_from_abroad; Foreign-controlled enterprises in EU: value added. (2019). *Eurostat*, URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190411-1>; Tourism Trips of Europeans. (2019). *Eurostat*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_trips_of_Europeans; Number of trips by country / world region of destination. (2019). *Eurostat*, URL: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=tour_dem_ttw&lang=en.

⁶ Digital economy and society statistics – households and individuals. (2019). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals.

Ще однією аномалією є Сполучене Королівство, яке «очолює» третю групу країн з інтегральним індексом, меншим 0,4. До складу цієї групи переважно входять країни, які стали членами спільноти під час останньої та передостанньої хвилі розширення ЄС. Четверта група країн з найменшим значенням інтегрального індексу – менше 0,3 – включає такі країни, як Греція, Іспанія, Румунія, Португалія й Болгарія.

Хоча інтегральні індекси і не дають однозначної підказки, які конкретно чинники визначають величину індексу та загальну політику мультилінгвізму, однак навіть тут чітко виділяється зв'язок двох параметрів «індекс – регіони Європи» (Рис. 2): п'ятірка лідерів і друга група – це Західна й Північна Європа (винятком є Сполучене Королівство, Ірландія, Литва), низький інтегральний індекс у країн Південної (винятком є Кіпр) і особливо Східної Європи. Стосовно зв'язку інтегрального індексу з ВВП на душу населення, то поки що немає однозначних підстав стверджувати, що рівень мультилінгвізму є вищим у країнах з більшим ВВП на одну особу і навпаки (кореляція дорівнює 0,60).

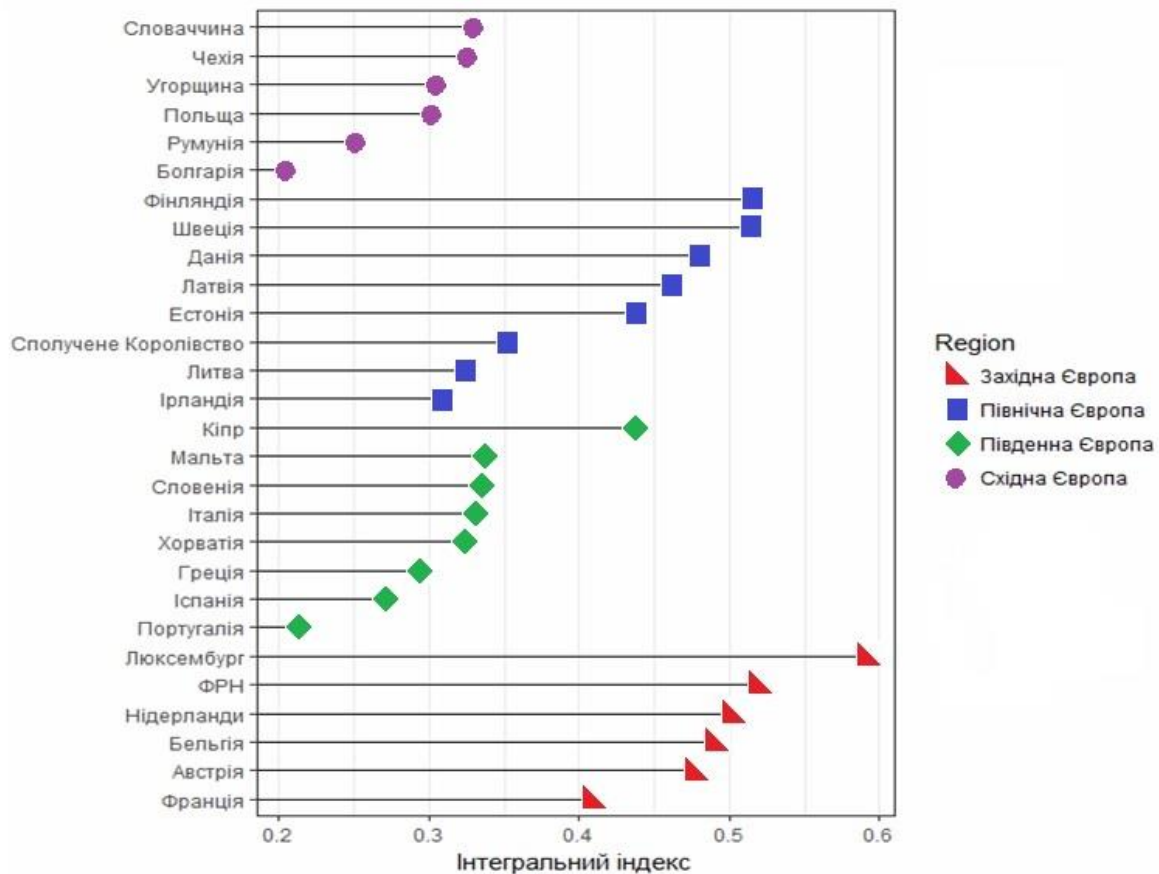

Рис. 2. Залежність «інтегральні індекси – регіони Європи»

Отже, можемо зробити висновок, що політику мультилінгвізму визначають загалом такі чинники: антропологічний чинник (виражає вплив громадян, які зацікавлені у вивченні іноземних мов, а з іншого – іноземців, мігрантів, які вивчають державну мову, щоб асимілюватися в суспільстві); діяльнісний чинник (вплив використання іноземних мов у практичній і професійній діяльності й інтернет-комунікацій). Цікаво, що такий складник як «офіційні мови» істотно не впливає на рівень мультилінгвізму.

Висновки. Мультилінгвізм держав-членів ЄС реалізується в національній політиці з розвитку національних / регіональних мов країни; практиці вивчення та рівні знань іноземних мов в країні; вивченні мов країни іноземцями, які перебувають на її території; використанні мов у повсякденному житті; міжнародних комунікаціях громадян країни. Саме ці чинники визначають рівень мультилінгвізму держав-членів ЄС. Дослідження продемонструвало, лідерами за використанням іноземних мов в освітній діяльності, ефективною мовною політикою інтеграції мігрантів, вжитку іноземних мов в буденній практичній діяльності й міжнародній комунікації за допомогою Інтернету є переважно країни Західної й Північної Європи, п'ять країн-

засновниць й дві країни першої, три третьої й дві четвертої хвиль розширення з високим рівнем ВВП. За згаданими вище показниками відстають країни переважно Південної й Східної Європи, з нижчим рівнем ВВП, які пізніше приєдналися до Європейської Спільноти; ймовірно через те, що ще не спромоглися розробити ефективних механізмів впровадження мультилінгвізму.

References

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2000). *Official Journal of the European Communities*, 18.12, URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.
2. Deutsch, K. W. (1963). *The nerves of government: models of political communication and control*. New York: Free Press, 316 p.
3. Digital economy and society statistics – households and individuals. (2019). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Digital_economy_and_society_statistics_households_and_individuals.
4. European Charter for Regional or Minority Languages. (1992), *European Treaty Series – No. 148*, URL: <https://rm.coe.int/168007bf4b>.
5. Europeans and their languages. Report. (2012). *Special Eurobarometer 386*, URL: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf.
6. Extramoana, C., Van Avermaet, P. (2012). *Language requirements for adult migrants in Council of Europe member states: Report on a survey*, URL: <https://rm.coe.int/16802fc1d9>.
7. Final Report. High Level Group on Multilingualism. (2007). *Commission of the European Communities*, URL: http://biblioteca.esec.pt/cdi/ebooks/docs/High_level_report.pdf.
8. Foreign-controlled enterprises in EU: value added. (2019). *Eurostat*, URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190411-1>.
9. Foreign language skills statistics. (2016). *Eurostat statistics explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_language_skills_statistics#Number_of_foreign_languages_known.
10. Hebden, S. (2016). “Multilingualism is vital for an inclusive EU – researchers”, *Horizon. The EU Research & Innovation Magazine*, 30 August, URL: <https://horizon-magazine.eu/article/multilingualism-vital-inclusive-eu-researchers.html>.
11. IAMLADP: Directors General of Interpretation and Translation discuss multilingualism. (2019). *Knowledge Centre for Interpretation*, URL: https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/news/iamladp-directors-general-interpretation-and-translation-discuss-multilingualism_en.
12. Key Data on Teaching Languages at School in Europe. (2017). *Edition. Eurydice Report*, URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/73ac5ebd-473e-11e7-aea8-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>.
13. Learning Mobility Statistics. (2016). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Learning_mobility_statistics#Number_and_share_of_students_from_abroad.
14. Number of trips by country / world region of destination. (2019). *Eurostat*, URL: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=tour_dem_ttw&lang=en.
15. Orban, L. (2008). “Translation, the language of Europe”, *European Commission Press corner*, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_08_587.
16. Tertiary education statistics. (2016). *Eurostat Statistics Explained*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tertiary_education_statistics.
17. The European Education Area. (2018). *Flash Eurobarometer 466. Briefing note*, May, URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/83257>.
18. Tourism Trips of Europeans. (2019). *Eurostat*, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_trips_of_Europeans.
19. Treaty of Lisbon. (2007). *Official Journal of the European Communities*, 17. 12, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:FULL:EN:PDF>.
20. Vassiliou, A. (2014). “Cultural diversity, global politics and the role of Europe”, *European Commission Press corner*, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_165.
21. Yuskiv, B., Karpchuk, N. (2020). “Linguistic Landscape and the Monolithic Nature of the EU”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi – Ankara Review of European Studies*, Vol. 19, # 2, pp. 641-676, URL: <http://aacd.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/462/2021/02/C19S2YuskivVeKarpchuk.pdf>.